

Відновлення історичної справедливості є важливим для забезпечення правосуддя та відновлення справедливості шляхом притягнення до відповідальності винних за злочини проти людяності, які були вчинені під час цього вторгнення. Українські військовослужбовці та цивільні стали жертвами війни, котру розв'язала країна, яка всю свою історію намагається лише поневолювати та нищити. Це потрібно усвідомлювати, щоб у підсумку знову не повірити у добрі наміри їх нової влади (яка прийде на зміну вже існуючій).

Відновлення історичної справедливості також є важливим для забезпечення майбутнього країни, оскільки витоки української державності завжди базувалися на основі повDOІги до прав людини, демократії та свободи. Очищення нашої історії від промосковських наративів та викривлених фактів дасть можливість оцінити той величезний внесок, який українці (чи праукраїнці) зробили в розвиток світової історії, в тому числі в сфері державно-правових відносин. Це, також, допоможе зберегти духовне багатство та національну самобутність, що є ключовими компонентами сучасної української ідентичності.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-21>

ДО ПИТАННЯ НАСТУПНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ У ХХ СТ.

Козаченко Анатолій Іванович

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри теоретико-правових дисциплін

Полтавського юридичного інституту Національного юридичного

університету імені Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

Після Революції Гідності 2014 р. в Україні відбувається процес формування сучасної європейської моделі конституціоналізму. Історично цей процес знаходиться у тісному зв'язку із відродженням української національної державності за доби визвольних змагань 1917–1920 рр. та спроби запровадження в Україні таких конституційних стандартів, які на початку ХХ ст. визнавалися міжнародною юридичною спільнотою демократичними. Такий зв'язок є свідченням наступності національної конституційної традиції.

Але конституційне будівництво радянської доби носило специфічний характер. У цей час було прийнято чотири конституції УРСР, які не відповідали європейським принципам конституціоналізму, а конституційні явища цього періоду слід кваліфікувати як псевдоконституціоналізм. У радянський період українська конституційна традиція була знехтувана, адже радянські конституції розроблялися виключно на основі більшовицької (комуністичної) ідеології, яка лише декларувала ідею обмеження державної влади.

Тому слід вважати, що після поразки Української Народної Республіки у війні проти більшовицької Росії наступність національної конституційної традиції забезпечував уряд УНР в еміграції, який отримав назву Державний Центр Української Народної Республіки¹. Він діяв, керуючись конституційними законами «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» та «Про Державну Народну Раду УНР» від 12 листопада 1920 р.

Після закінчення Другої світової війни постала необхідність об'єднання різних політичних сил української еміграції задля боротьби за відновлення національної держави². За участі громадських організацій та політичних сил в еміграції уряд УНР у 1948 р. ухвалив новий конституційний закон «Тимчасовий Закон про реорганізацію Українського Державного Центру» (далі – Тимчасовий Закон 1948 р.). Тимчасовий Закон 1948 р. не мав юридичної сили на території України, яка на той час перебувала у складі СРСР. Проте він був важливою складовою національної конституційної традиції, результатом розвитку конституційно-правової думки.

Тимчасовий Закон 1948 р. врегулював діяльність вищих органів влади Державного Центру УНР в еміграції Президента, Віцепрезидента, Уряду і Української Національної Ради³. Українська Національна Рада «виконувала функції тимчасового законодавчого представництва аж до скликання на звільненій від окупації українській національно-державній території Установчих Зборів»⁴. Вона формувалася з числа обраних представників від українських політичних партій терміном на 4 роки. До повноважень Української Національної Ради відносилось ухвалення

¹ Панова, І. (2009). Утворення державного центру УНР в екзилі: Політико-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*, (3). С. 78–79.

² Решетченко, Д. (2018). Державний центр Української Народної Республіки в екзилі: Передумови реорганізації (1945–1948 рр.). *Український історичний журнал*, (3). С. 113.

³ Винар, Л., & Пазуняк, Н. (1993). Державний центр Української Народної Республіки в екзилі: Статті і матеріали. Інститут дослідження модерної історії України. С. 311.

⁴ Там само. С. 311–312.

законів та державного бюджету, затвердження звіту уряду, обрання Президента та Віцепрезидента терміном на 5 років, Голови та Президії Ради, членів Контрольної ради і Конституційного трибуналу⁵.

Стаття 17 Тимчасового Закону 1948 р. містить перелік повноважень Президента, який мав статус верховного командувача військ УНР, призначав голову і членів уряду, затверджував закони, ухвалені Українською Національною Радою, здійснював зовнішньополітичну діяльність. У виняткових випадках Президент міг за пропозицією уряду розпустити Українську Національну Раду⁶. Розділ 4 закріплював діяльність уряду УНР, який ніс відповідальність перед Українською Національною Радою і Президентом. Голова уряду спільно із Президентом визначав напрямки діяльності уряду, вносив на розгляд Української Національної Ради ухвалені урядом законопроекти⁷.

Таким чином, діяльність Державного Центру УНР в еміграції засвідчувала наступність національної конституційної традиції правового обмеження державної влади, ідей народного суверенітету, демократії та парламентаризму. Згідно Тимчасового Закону 1948 р. про реорганізацію Українського Державного Центру уряду УНР в еміграції організація державної влади будувалася на принципах поділу влади на три гілки та системі стримувань і противаг.

⁵ Винар, Л., & Пазуняк, Н. (1993). Державний центр Української Народної Республіки в еміграції: Статті і матеріали. Інститут дослідження модерної історії України. С. 312–313.

⁶ Там само. С. 319.

⁷ Там само. С. 323.